

Z NAŠICH REVUI.

V „České Revui“ (ročník XIII., číslo 6.) uveřejněno jest dokončení studie JUDRA Bedř. Linhart: „Soud nad Vilémem II. a jeho družinou“. Do většiny mírových smluv vložena jest tak zv. klausele amnestijní, kterou se rozumí ustanovení mírové smlouvy, jímž se strany válčící vzdávají jistých nároků vzniklých v souvislosti s válkou, a bývalo odůvodňováno úvahou, že skončením války jsou všechny vzájemné reklamace vyrovnány. Jako příklad uvádíme článek V. míru pařížského ze dne 30. srpna 1856: „Smluvní strany povolují celou a úplnou amnestii těm svým poddaným, kteří by byli kompromitováni nějakým účastenstvím v událostech válečných ve prospěch nepřátelských zájmů.“ Podobné klausele obsahuje též prusko-francouzská mírová smlouva ze dne 30. května 1814, mír curyšský z 10. listopadu 1859 mezi Rakouskem a Francií, mír vídeňský z 30. října 1864. O amnestii nezmiňuje se mír mezi Rakouskem a Pruskem ze dne 23. srpna 1866, mír mezi Japonskem a Ruskem ze dne 27. srpna 1905, mír londýnský ze dne 30. května 1913, ani mírová smlouva o druhé válce balkánské ze dne 28. července 1913. V míru, který uzavřelo Německo s Ruskem v Brestu Litevském dne 3. března 1918, amnestijní klausuli nacházíme, podobně i v míru bukurešťském ze dne 7. května 1918 sjednaném s Rumunskem. Vidíme tedy, že v některých mírových smlouvách jsou amnestijní klausele vynechány, v jiných se nacházejí, ale jsou obsahu i rozsahu velice různého. Delikty proti zásadám lidského vedení války nejsou a nemohou však býti chráněny žádnou amnestijní klausulí. Jedná se pouze o otázku kompetence k rozhodování o přechínech válečných.

Není žádné smlouvy ani mezinárodní zvyklosti, že by takové činy měly býti souzeny, jak si Němci přejí, instancemi státu, jemuž obviněný přísluší. Jest naopak pravidlem, že ve věcech válečných rozhoduje soud nepřítel. Jak by vypadala justice Německa nad těmito provinilci, vidíme nejlépe z toho, že uplynulo již 20 měsíců od ukončení války a ústřední mocnosti nepostavily před soud ani jednoho generála.

V člancích versailského míru shledáváme významný pokrok mezinárodního práva ve směru trestním. Konvence ženevská z roku 1864 neznala ještě slov: „Jest zakázáno!“, neboť takový výraz byl tenkrát ještě nepřipustný v poměru mezi státy, které úporně hájily nedotknutelnost své suverenity. První pravidla války dal vypracovati prezident Lincoln jako instrukci pro vojska generála Granta v bojích států Unie severoamerické proti konfederovaným státům jihu v roce 1861—1864, leč byly to pouze předpisy pro vlastní brannou moc. První mezinárodní zákaz v těchto směrech byl dán petrohradskou konvencí ze dne 11. prosince 1868, že totiž nemá

býti používáno výbušných střel pod 400 gr váhy. Na podnět cara Alexandra II. svolána byla roku 1874 konference do Bruselu, která měla v tendencích humanitních pokračovati; vypracovala sice projekt deklarace o zákonech války o 56 člancích, ale nedospěla k rozhodnému usnesení. Konference haagská z roku 1899 vzala tuto deklaraci za základ svých porad a s malými změnami sestavila z ní reglement připojený ke konvenci č. II. (Srovn.: Conférence internationale de la Paix: La Haye 18 mai — 29 juillet 1899, díl III., str. 170—184.) Tam nalézáme již řadu zákonů, ale dosud žádné sankce, která se projevuje teprve v čl. 3. konvence z r. 1907.

Trestní stíhání jednotlivých pachatelů objevuje se poprvé v míru pekingském ze dne 7. září r. 1901, na němž Němci měli značné účastenství. Tehdáž zavázala se čínská vláda, že na místě, kde zavražděn byl německý vyslanec baron v. Ketteler, vystaví důstojný pomník, nesoucí nápis latinský, německý a čínský, jenž vyslovuje politování čínského císaře. V článku druhém jsou vypočteny tresty vykonané na hlavních původcích útoků proti cizím vládám. Pakt o Svazu národů učinil značný pokrok: přešel od zákazu nelidskosti ve válce k zákazu války samé. V člancích 12., 13., 15. a 17. vypočítávají se případy, v nichž členové Svazu berou na sebe povinnost nezahájit válku, v čl. 16. ustanovují se pak prostředky obranné a odvetné, jichž má býti použito proti tomu, kdo se chopí zbraní proti zákazu. Lidstvo nedojde nikdy ke skutečnému zamezení válek, dokud se neupevní všeobecně přesvědčení, že původcové válečného krveprolití budou stíženi odpłatou, přiměřenou velikosti svého zločinu. Treba však, že tato instituce není dosud zcela vybudována, budou přece Vilém II. a jeho spoluvinníci první, které stihne trest za mezinárodní zločiny válečné, jak toho žádá právní cit všech ostatních národů!

V „České Revui“ (ročník XIII., č. 5. a 6.) uveřejňuje red. Vinc. Červinka studii: „Česká anabaze 1917—1918. Její dějiny a dějiště“. Red. V. Červinka, který byl vyslán jako zástupce tisku k československé armádě na Rusi, přináší přehledné vyličení dějů, které nazvány byly „vystoupením“ československé armády na Rusi, a všech hlavních dějů jednotlivých vojenských skupin, které v několika proudech zmohly skvěle všechny obtíže, a které přes nejsložitější technické překážky, přes ohromnou převahu barbarských, zavlých a také zbabělých odpůrců, vítězně dosáhly všech těch cílů, jichž dosáhnouti bylo vůbec v lidské moci.

Šporník národní rady československé „Naše zahraničí“ (roč. I., čís. 1.) přináší článek J. Raka: „Československá větve na Rusi“. V tomto článku vyličina jest činnost ruských Čechů v našem osvobo-

vacím hnutí od vyhlášení mobilisace v Rusku až do vystoupení prvního českého vojska na Rusi „České Družiny“. Naši vojini přišli do Ruska neinformováni, nepřípraveni a roztrášení. Bylo třeba, aby jim někdo ukázal cestu. Učinili tak ruští Čechové. Oni založili prvé české vojsko, oni první informovali rozhodující činitele ruské vlády o tužbách po naší samostatnosti, oni živili naše revoluční hnutí v jeho prvních počátcích. Od nich vyšel pevný program našeho boje o samostatnost. Čím vyšší jsou cíle, za nimiž se nesly ony boje, tím větší bude jistě vděčnost našim bratrům na Rusi, kteří první pozvedli český prapor a vzali na ramena pušky k jeho obraně. Kdo bude jednou psát dějiny této doby, tomu bude tento článek sloužit za důležitý pramen. V témže čísle uveřejňuje Otakar K...: Vzpomínky na začátky „České Družiny“.

V č. 3. časop. „Naše zahraničí“ otištěna jest přednáška Dra Lva Sychravy přednesená v cyklu přednášek „Akademického domu“ v dubnu 1919 „O vývoji našeho revolučního hnutí ve Švýcarsku a Francii“. V této přednášce podáno jest schema celé naší revoluce, které vedle Prahy mělo své organizační a myšlenkové středisko hlavně v Paříži, a přehledný stručný nástin, jak se na evropském západě vyvíjely organizační, propagační, diplomatické a vojenské složky naší zahraniční akce.

„Národ“ (ročník IV., čís. 27.—28.) uveřejňuje studii univ. prof. Dra Jaroslava Kallaba: „O společnosti národů“. Společnost národů nese známku doby, ve které vznikla. Není to spojení všech států evropské kultury, jak obhájci světového společenství nadstátního požadovali, nýbrž jen těch, které až do konce vytrvaly na straně dohody. Chybí tedy státy, jež vedly válku na straně Německa a státy, které mimo Polsko vznikly nebo vzniknou na území dříve ruském. Neutrální státy byly pozvány, aby se též připojily. Přijetí do společnosti národů jest podmíněno tím, že stát o přijetí se ucházející, poskytne účinné záruky svého upřímného úmyslu zachovávat své mezinárodní závazky a že přijme Společnosti předepsanou úpravu svých branných sil a své vojenské, námořní a vzduchopletební výzbroje. Předním účelem Společnosti jest zaručiti členům vzájemnou ochranu územní celistvosti a politické nezávislosti proti každému vnějšímu útoku. K tomu cíli především má být postupně omezeno zbrojení; státům, které bojovaly na straně Německa, bylo toto omezení mírovými smlouvami uloženo jako podmínka míru. Toto odzbrojení provedou jednotliví členové podle společného programu; s tím souvisí též mezinárodní úprava tovární výroby střeliva a závazek členů sdělovati si upřímně a úplně údaje, které se vztahují na vojenskou moc každého z nich. Zvláště však má být zajištěn světový mír novou úpravou vyřizování mezinárodních sporů. Má být totiž do budoucnosti vyloučeno, aby došlo k válce, aniž by byly učiněny vážné pokusy

o smírné vyřízení sporu. Proto se ukládá nejen státu, jenž měl s jiným spor, za povinnost, aby podnikl kroky ke smírnému vyřízení sporu, nýbrž dává se v takovém případě každému jinému státu právo, aby upozornil orgány Společnosti národů na okolnosti, jež by byly s to, aby ohrožily světový mír nebo dobrou shodu mezi národy. Prostředky, jimiž lze spory mezinárodní smírně vyřizovati, jsou tytéž, jako byly již na základě dosavadních zvyklostí stanoveny konferencemi haagskými z roku 1899 a 1907. Jsou to jednak řízení před soudem rozhodcím, jednak řízení před vyšetřovací komisí. Podle článku 12. jsou členové Společnosti národů přímo povinni, aby každý spor, jenž by mohl vésti k roztržce a jenž nemůže být vyřízen cestou diplomatickou, předložili buď řízení rozhodčímu nebo radě Společnosti národů k prozkoumání. Vyšetřovací komise má se především pokusiti o smírné vyrovnaní sporu, má zjistiti skutečnosti sporu a dáti pokyny, jak by mohl být nejslušněji a nejprůběžněji spor rozřešen. Členové Společnosti nesmějí sáhnouti ke zbrani proti straně, jež se podrobí rozsudku. Válka není však vyloučena ani úmluvou o Společnosti národů. Jest přípustná proti tomu státu, který by se nepodrobil rozsudku rozhodčího soudu nebo většiny Shromáždění, jest dále přípustná v případech, v nichž by se nedospělo k jednomyslnému nálezu, a je konečně možná protiprávně, že stát, nešetře předpisů o smírném vyřizování sporů, se pustí do války. Možnost legální války jest však ještě omezena tím, že ani v případech, kdy válka jest přípustná, nesmějí strany dříve sáhnouti ke zbrani, než uplynou tři měsíce od rozsudku rozhodčího soudu. Naproti tomu ilegální válka prohlášena jest článkem 16. za válečný čin proti všem ostatním členům Společnosti. Tito členové se zavazují, že přeruší nejen všechny obchodní a finanční styky s provinilým státem, nýbrž že zabrání i osobním stykům mezi občany svými neb kteréhokoliv jiného státu a občany státu provinilého. Zavádí se tedy nová instituce naproste hospodářské a vnitrozemní blokády. Mimo to rada společnosti sestaví návrh, jakým způsobem měly by se zúčastněné státy účastniti společného válečného podniku, aby byla zjednána platnost závazků ze Společnosti plynoucím. Odepře-li stát, jenž není členem Společnosti, podříditi se rozsudku rozhodčího soudu, postupuje se proti němu jako proti státu, jenž započal válku ilegální. Ustavení Společnosti národů dosvědčuje, že vítězství Dohody zvítězilo i nové nazírání na mezinárodní společenství, jež nemá nadále spočívat na násilí jedněch a strachu druhých, nýbrž na právním řádu přesně ujednaném a svědomitě chráněném. Kapitán 5. čl. pluku V. Rypl uveřejňuje v „Národu“ (ročník IV., čís. 25., 26., 27.—28. a 29.—30.) „Z emisarských vzpomínek po Sibiři“.

Na vyzvání redakce „Naši řeči“ o soupisu válečných slov došlo redakce několik rukopisných sbírek a ukázek slov za války

vzniklých. „Naše řeč“ (ročník IV., čís. 3., 4. a 5.) otiskuje ukázkou došlá sebraná slova, hlavně slova vojenská. Cenný příspěvek zaslal redakci „Naši řeči“ lékař 1. střel. pluku M. Jana Husi dr. Frant. Langer, který uveřejňuje cenný příspěvek k slovníku našich vojsk na Sibiři. Slova, která dr. Fr. Langer zapsal a která podle jeho slov patří k nejčastějším slovům sibiřských legií, rozdělil na tři skupiny. Do první skupiny počítá slova ruská, která naši lidé přejali prostě z ruštiny s tím, co označovala. Do druhé skupiny slov řadí slova ruského původu, která však v ústech našich vojinů na Rusi byla významově obměněna. Třetí skupinu slov tvoří některá slova česká, vzniklá nebo rozšířená u našich vojsk na Rusi, mezi nimiž zvláště slova, která se u našich sibiřských legií stala podle slov autorových „slavnými“. V 6.—7. čísle „Naši řeči“ podává Frant. Trávníček další „Příspěvek k mluvě naší sibiřské armády“.

V „Naši době“ (ročník XXVII., sešit 7.) píše známý lidovýhonný pracovník prof. Jiří V. Klíma „O osvětové a mravní výchově v našem vojsku“. Právem pokládá výnos MNO o osvětové a mravní výchově vojska za nejvýznamnější zjev české lidové výchovy v posledních měsících. (Pokukujeme na referát uveřejněný ve „Vojenských Rozhledech“ č. 2., str. 124.—125.) Prof. J. V. Klíma podává obsah celé osnovy a projevuje přesvědčení, že všichni osvětoví vojenští referenti vyplní své povinnosti čestně. Úvahu svou končí slovy: „Nedovedeme ani dost změřiti a zhodnotiti lidovýhonný dosah toho, kdyby se podařilo uskutečniti dotčený výnos v plném jeho rozsahu, kdyby naši mladí lidé nejširších vrstev vraceli se z vojenského výcviku nejen tělesně silní a neohrožení, ale i s návykem věnovati svou prázdnou počtení a uslechtilé zábavě. Všecek náš veřejný život by se změnil od základů. Běží tedy o věc opravdu nebyvale důležitou. Toto přesvědčení musí naplniti právě všechno důstojnictvo naší armády a nesmírný význam tohoto výnosu musí přimět i širší vrstvy, aby si všimaly na přístě bedlivě života v kasárnách naší armády, aby krásný a významný výnos nezůstal jenom na papíře, ale aby byl plně uskutečněn na prospěch vyšší kulturní úrovně všeho našeho veřejného života“.

„Zlatá Praha“ (ročník XXXVII., číslo 31.—34.) uspořádala pěti „Památníku odboje“ zvláštní umělecky vypravené číslo, věnované československým legiím. Publikace tato, která jest vyzdobena hojnými obrazy ze života a z míst činnosti našich zahraničních vojsk, obsahuje velice četná a cenná pojednání, která jsou důležitým příspěvkem k dějinám našeho odboje za hranicemi. Z obsahu vyjímáme: Rudolf Medek: Legie československé; kapitán Vojtěch Holeček: Akce ruská; Lev Sychrava: K dějinám naší francouzské legie; Vojta Beneš: Československá Amerika ve zbrani; Josef Logaj: Itálie; Jozef Gregor-Tajovský: Do kasárne; K. Kryštof: Českoslovenští legionáři v srb-

ském vojsku; Rud. Medek: Barikáda a broněvik, a j.

„Světlozor“ (roč. XX., čís. 48.) věnoval zvláštní číslo 6. legionářskému pluku. Kdo prolustuje a pročte stránky této publikace, uchová si mocný dojem. Jest to kronika práce, bojů, utrpení a vítězství, kronika těžko skládaná a drazé dokonaná. Mnohé hlavy i srdce, které o ní pracovaly, nic už neboli. Z příspěvků významny jsou pozdravy generála Janina, spisovatele Aloise Jiráska, vzpomínky velitele pluku majora Jaroše a staf V. Nikodema: „Z osvětového života u pluku“.

Ve „Sborníku české společnosti zeměvědné“ (svazek XXVI., seš. 1. a 2., roč. 1920) uveřejňuje prof. dr. Stan. Nikolau studii nazvanou: „Zeměpisné změny po světové válce“. Změny, kterých Evropa po světové válce doznala, jsou důstojný rozsahu této války. Žádná válka nepřinesla najednou tolik změn jako tato. Ani válka o španělské dědictví, současná s válkou severní, ani vídeňský kongres nepřeměnil tak důkladně mapu Evropy jako mírové smlouvy na konci této světové války. Hlavní zájem soustředil se na jednání versailleské. Byly to hlavně Francie, Anglie a Spoj. státy, které měly největší zájem na úpravě Německa. Territoriální změny, mírem versailleským učiněné, podle výpočtu pruského statistického úřadu jsou tyto:

Ztracené území na východě:

Záp. Prusy . . .	17.534 km ²	1.267.300 obyv.
Poznaňsko . . .	26.727 „	1.966.000 „
Slezsko . . .	467 „	25.000 „
Klajpeda . . .	2.406 „	137.000 „
	47.134 km ²	3.396.100 obyv.

Plebiscitní území na východě:

Vých. Prusy . . .	13.207 km ²	555.100 obyv.
Záp. Prusy . . .	2.494 „	161.700 „
Slezsko . . .	10.947 „	1.941.700 „
	25.740 km ²	2.658.500 obyv.

Celková možná ztráta na východě jest 72.874 km², 6,054.600 obyvatelů.

Připočteme-li ke ztracenému území na východě

Alsasko-Lotrín . . .	14.521 „	1.874.014 „
Silesvícko . . .	4.000 „	167.900 „

Cinila by celková ztráta . . . 65.655 km² 5,437.114 obyv.

Znamenal by tedy tento úbytek pro Německo značné území bez krajů, kde plebiscit nebyl proveden. Tim by Německo mělo místo dřívějších 540.703 km² pouze 475.000 km²; a zhruba, počítáme-li před válkou 67 mil. obyv. se ztrátami ve válce, jistě mezi 58—60 mil. obyvatelů.

Nejtěžší ranou pro Německo jest ovšem ztráta osad, které byly přiděleny jednotlivým státům.

Mírem v Saint-Germainu vznikl z býv. rakousko-uherské říše rakouský stát, který se skládá pouze ze zemi alpských a měří

asi 85.771 km² se 6·4 mil. obyvateli. Ve státě rakouském ožívají se silné požadavky o připojení k Německu, po případě Švýcarsku.

Nejsilnější volání ozývá se ve Vorarlberku; totéž platí i o Tyrolsku, Salzbursku a Horních Rakousích. Nyní poutá nejvíce zájem otázka korutanská, kde byl právě proveden plebiscit. Mnoho stesků mají rakouští Němci pro ztrátu již. Tyrolska, čímž z Tyrolska zbývá jen 12.778 km² s 270.000 obyv. Menší korektury byly provedeny u Cmuntu a Valčic ve prospěch naší republiky. Vedle starých alpských zemí přiklaa dohoda Rakousku část západních Uher.

Jest to území asi 3.600 km² veliké s 330.000 obyvateli. Mírová smlouva saint-germainská vycházela ze správného předpokladu, že za Rakousko jest především odpovědná Vídeň a že tedy dnešní Rakousko jest nástupcem starého Předlitavska. Jest tedy zcela pochopitelné, že došlo k uznání rozdělení této říše a že trestající ruka dopadla na Rakousko-Uhersko velmi těžce.

V témže čísle pojednává kapitán L. Beneš o organisaci posledních pracích francouzského „Service géographique de l'Armée française“ v Paříži. (Srovnej též článek pluk. K. Rausche ve „Vojenských Rozhledech“, čís. 3.—4., strana 235).

V „Časopise turistů“ (roč. XXXII., čís. 9.—10.) uveřejňuje Dr. Karel Chodounský vzpomínku na zemřelého člena revolučního Národního shromáždění Jaroslava Mattuše. V článku tomto otisknuty jsou též vzpomínky zemřelého na památný říjnový státní převrat, které byly uveřejněny v „Národním Politice“ a které by byly jistě upadly v zapomnění.

Když rozšířila se dne 28. října asi k 10. hod. dop. po Praze zpráva, že Vídeň přijala podmínky příměří a přistoupila na všechny podmínky Wilsonovy, tedy i uznala naši samostatnost, shromáždily se před staroměstskou radnicí veliké zástupy jásajících lidí. Jar. Mattuš popisoval právě s Václavem Štěpánkem provolání, v němž obyvatelstvo se vybízí ke klidu a pořádku, když směrem od Mikuláské třídy ozvaly se hromadné výkřiky a celým náměstím prochvěla vlna zděšení. S téže strany zavznělo současně troubení vojenských polnic k útoku. Nesmírné davy počaly přehat z křiku a nářku všemi směry. Na náměstí postupovalo vojsko s nasazenými bodáky a v okamžiku bylo obsazeno maďarským praporem. Člen Národního výboru Dr. Soukup dal se telefonicky spojit s místním velitelstvím a požádal pol. podmaršálka Zanantonioho, aby dal okamžitě odstraniti maďarské vojsko z ulic, jinak že dojde ke krveproliti. Generál po delším zdráhání žádal, aby byl k telefonu zavolán velitel oddilu ze Staroměstského náměstí. U telefonu zaslechl Mattuš, jak se Zanantoni důstojníka ptá po vojenské situaci. Major hlásil, že náměstí jest sice vyklizeno, ale že v sousedních ulicích jsou takové spousty rozčileného lidu, že kdyby došlo ke srážce,

byla by vojenská moc slabá. Zanantoni tedy rozkázal, aby vojsko opustilo náměstí. Dr. Soukup žádal, aby též vojsko z Václavského náměstí bylo odvoláno. Zanantoni vyhověl. O 5. hod. odp. byl svolán Národní výbor ke schůzi, v němž schválen byl náš první zákon ze dne 28. října. Dále bylo usneseno, aby vojenským úřadům bylo ihned oznámeno, že Národní výbor ujal se vládní moci a chce se s vojenským velitelstvím dorozuměti o otázkách vojenských. Gen. Kestřankovi odebrala se pak zvláštní deputace Národního výboru. Asi za hodinu přišla do Nár. výboru zpráva, že gen. Kestřanek jest se svým štábem na cestě do obecního domu, aby s Nár. výborem vyjednával. Po chvíli gen. Kestřanek vstoupil v průvodu gen. Zanantonioho, pluk. gen. št. Stuscheho, pluk. Feureggera a jiných důstojníků.

Po delším jednání došlo k usnesení, že vojenské velitelství podrží velení pouze nad vojskem, pokud jeho podřízení nejsou příslušníky českých zemí. Gen. Zanantoni byl pověřen, aby text ujednání ve formě denního rozkazu vypracoval a Nár. výboru ještě této noci doručil. V Josefských kasárnách vypracoval gen. Zanantoni za přítomnosti Dr. Pospíšila a Jar. Mattuše denní rozkaz, který byl ihned přeložen do češtiny a zaslán všem denním listům. K večeru téhož dne obsadili Sokolové místní velitelství; byli však pozdě v noci z budovy vytlačeni a vrata uzavřena. Rovněž i Mostecká ulice byla uzavřena vojenským kordonom.

Druhého dne byl Jar. Mattuš neznámým důstojníkem z místního velitelství upozorněn, že v noci podařilo se naléztí přímou telefonickou linku mezi pražským velitelstvím a min. války ve Vídni, že na tuto linku byl připnut aparát a hovory poslouchány. Pluk. Stusche prý hlásil do Vídně pražské události, jakož i ujednání, které se stalo mezi gen. Kestřankem a Nár. výborem. Ve Vídni byli tímto ujednáním velice rozezleni a nařizovali, že pražské vojenské velitelství má podržeti všechnu moc ve svých rukách a nemá se vázati Kestřankovým ujednáním. Byla ihned svolána schůze Nár. výboru, v němž byl schválen návrh, aby bylo s gen. Kestřankem vyjednáváno o dodržení věřejších úmluv. Dr. Scheiner, Dr. Soukup a Jar. Mattuš byli zmocněni, aby tento úkol provedli. V tom přišla zpráva, že ve vršovických kasárnách vzbouřil se chebský pluk č. 73. Mistopředseda Nár. výboru Švehla prohlásil, že jest nutno, aby místní a staniční velitelství bylo obsazeno některým členem Nár. výboru. Touto službou pověřen byl Jar. Mattuš, který toto usnesení Nár. výboru ohlásil gen. Zanantonimu.

Mattušovi nastala tuhá práce. Z vršovických kasáren došlo hlášení, že asi pól třetio tisíce chebských vojinů zmocnilo se skladů a zásobilo se vším možným a dali prý se na pochod k Chebu. Byla učiněna opatření, aby do všech míst z Vršovic až k Chebu byla dána zpráva, že se blíží německé ozbrojené vojsko, aby každý konflikt

byl zamezen a aby bylo s chebskými vojiny sděleno, že Nár. výbor s jejich odchodem z Prahy souhlasí a jejich cestu bude podporovati. Za nedlouho přišla další zpráva, že maďarský pluk zmocnil se v býv. Josefských kasárnách zbraní a že chtějí vytrhnouti k nádraží. Matuše odejel okamžitě za Malou Stranu, aby se dohodovl s drem. Scheinerem a gen. Kestřankem. Před velitelstvím stála však již sokolská četa. Pokoj pobočníků byl prázdný a podlaha poházena papíry. V pracovně zastihl však Matuše gen. Kestřanku s drem. Scheinerem a několik důstojníků. Žádost maďarského pluku přednesl pak Dru. Scheinerovi a navrhl, aby aspoň částka maďarského vojska byla z Prahy vypravena, když dopravní poměry nedovolují odjezd velkých oddílů.

Měla být takto Maďarům ukázána dobrá vůle, neboť též 68. pluk naléhavě žádal odjezd z Prahy, poněvadž naše listy přinesly zprávu, že v Pešti vypukly nepokoje. Dr. Scheiner svolil a ještě týž den bylo dopraveno asi 120 Maďarů na nádraží. Na místním velitelství pracovalo se ve dne i v noci. Byl zjišťován stav cizího vojska, množství zbraní a ostatního válečného materiálu, zejména střeliva. Rovněž postupovalo odesílání maďarských oddílů, u nichž hrozilo nebezpečí, že dojde ke srážce mezi Maďary a Rumuny. Po několika dnech dostavil se na staniční velitelství gen. Smrček s prohlášením, že jest Nár. výborem jmenován pražským staničním velitelem.

Tím končí se vzpomínky zemělého Jar. Matuše na první dni naší revoluce.

Ve „Věstniku Masarykovy ligy proti tuberkulose“ (roč. I., čís. 8., strana 73 n.) pojednává univ. doc. Dr. K. Franz, gen. voj. zdrav. sboru, „O organizaci péče o tuberkulosní vojáky a válečné invalidy“. Válka měla zhoubný vliv na rozšíření tuberkulose mezi vojskem. Na jaře r. 1918 vykazovaly na př. různé rak-uherské nemocnice na 9000 tuberkulosních vojáků do Čech, Moravy a Slezska příslušných. Ještě více bylo jich však za války propuštěno. Po státním převratu stála vojenská správa před těžkým úkolem, totiž organizovati péči o tuberkulosní vojáky, aby se nákaza ještě více nešířila. Bylo nutno přemoci mnoho překážek: veřejné budovy, v nichž byly nemocnice zřízeny, musily být vyklizeny, nebylo pevně základny, na níž by bylo možno organizovati, nedostávalo se odborně vzdělaných lékařů, obtíž se stravováním vzrůstala a i u nemocných vzrůstala nechuť podrobiti se nemocničnímu řádu a lékařským příkazům. Teprve v poslední době byla po dohodě s ministerstvem sociální péče postavena organizace péče o tuberkulosní vojiny na pevnější základ. *)

Mezi vojáky tuberkulosou plic stíženými rozeznávají se nyní čtyři skupiny:

*) Viz též Věstník MNO, čís. 25., ze dne 15. května 1920.

a) Těžce nemocní s tuberkulosou již značně pokročilou a zhoubně probíhající. Tito rozdělují se po různých nemocnicích, pokud možno blízko domova, kde se jim v izolovaných pokojích dostane náležitého ošetření.

b) Nemocní s tuberkulosou pravděpodobně ještě zhojitelnou. Pro ty jsou zřízeny vojenské léčebny v barácích u Chomutova, ve Šternberku u Olomouce a v Ružomberku. Určitý počet lůžek jest jim vyhrazen i v některých sanatoriích (na Pleši atd.).

c) Nemocní s tuberkulosou mírně rozsáhlou, ohraničenou a nepostupující, obyčejně jednoho hrotu, a rekonvalescenti. Pro ty upraveny jsou ozdravovny v Benešově, Šumperku na Moravě a Matliářech u Tatranské Lomnice.

d) Vojini tuberkulosou podezřelí. Byli zřízeny zemské vojenské roztřídovací stanice pro choroby plic. (V Praze, ve Šternberku a v Ružomberku.) Do těchto stanic odesílají se tuberkulosou podezřelí vojini z nemocnic a od voj. oddílů, aby mohl být podán jasný posudek o povaze onemocnění. Tam určí se též místo a způsob léčby. Značně omezeno jest ošetřování tuberkulosních vojinů v rodinách. Musí být nejdrve úředně vyšetřeny poměry bytové, musí být postaráno o dostatečnou výživu a musí být zjištěno, že není nebezpečí nákazy, zejména dětí. Každý nemocný, který odchází do domácího ošetřování, obdrží ministerstvem národní obrany vydané krátké poučení o podstatě tuberkulose a ochraně proti ní s upozorněním, aby se nejen podle daných pokynů řídil, ale i své příslušníky k tomu pobádal. Vidíme, že úprava péče o tuberkulosní vojiny a invalidy jest značně přizpůsobena novým poměrům. Hlavní činnost soustřeďuje se v nové zřízených roztřídovacích stanicích, které se stávají významným činitelem nejen na poli vojenského zdravotnictví, nýbrž budou-li svůj úkol náležitě plnit, i důležitým činitelem v boji proti tuberkulose vůbec.

V čas. „Národ“ (čís. 31.—32.) uveřejňuje podplukovník Rudolf Kalhous odborně pojednání o rusko-polské válce. Pojednání toto ukončeno jest časově přiměřením stanoveným ruským vrchním armádním velením na 30. července t. r.

V „České Revui“ (roč. XIII., čís. 9.—10.) uveřejňuje Jos. Fischer studii nazvanou: „Masarykovy projevy v Rusku“. Pojednání toto podává myšlenky projevů našeho presidenta za jeho pobytu v Rusku a umožňuje tomu, kdo válku prožil ve vlasti, vmýšlet se do duševního procesu těch, kteří revoluci prováděli se zbraní v ruce. Projevy našeho presidenta měli by čísti všichni. Viděli by pak, jaké bylo překonání překážky, jak čisto bylo vše na vahách a celý úspěch ohrožen, jak neumorná byla houževnatost těch, kteří revoluci vedli a jak jasně bylo poznání muže, jenž byl našeho odboje rozum a svědomí.

Tn.

(Budoucně dále.)

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Přehled literatury o bitvě na Bílé Hoře.

(Sestavil Čs. vědecký ústav vojenský.)

Bílou Horu pochovali jsme před dvěma roky dne 28. října; odcínili jsme její následky a napravili národní porážku a hanbu. Bílou Horu jsme pochovali, ale nezbavili jsme se ji a nezbavíme se ji nikdy. Její následky cítili jsme po staletí. Kdykoliv vzpomínáme Bílé Hory, nechť nikdy nevypustíme z paměti otázky Denisovy: „Které byly příčiny tohoto úpadku a vzdálené pohnutky této porážky? Kterými chybami zasloužili sobě Čechové svého neštěstí? Jaká část odpovědnosti příslušela lidem a jaká okolnostem?“ I varovná slova Mikuláše Dačického z Heslova jsou ještě dosti silná, aby byla slyšena: „Tak hle! již neboží páni Čechové, ký jste se bránili neuměli — jako staří Čechové, předkové vaši se bránili — ký jste vojny nezačínali!“ — Vime, že vojsko na obou stranách bylo stejné — tu i tam soldateska. Čechové však tenkrát hromadili chybu na chybu, že sami vítězství měnili v porážku. Ustupovali, kde měli pronásledovat. Ptáme se: Byla to bezradnost nebo zrada? Proč vlastně jsme osudného dne 8. listopadu prohráli? Jaké byly příčiny, které v bitvě na Bílé Hoře vedly ke zkáze a kdo jest vinen? Odpovědi k těmto otázkám musí znáti každý náš důstojník, má-li mít nějaké poučení ze svých dějin, ať již povzbuzení nebo výstrahu, a nemají-li býti dějiny pro potomstvo pouhým ukojením zvědavosti, nýbrž rozborem, soudem a poučením pro budoucnost.

Ten smysl má pro naši armádu vzpomínka na Bílou Horu. Má býti výstražnou vzpomínkou: *memento vivere!*

Podáváme proto ve „Vojenských Rozhledech“ nejdůležitější literaturu ke studiu českého povstání a bitvy na Bílé Hoře, aby byla našemu důstojníku přístupna.

Literaturu rozdělili jsme na tři oddíly:

- a) Prameny a současné zpracování.
- b) Zpracování od r. 1700.
- c) Literatura o vojenství v dobách třicetileté války.

K sestavení tohoto přehledu bylo použito díla prof. dra Č. Zíbrta: „Bibliografie české historie“ (vyd. Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění) a jiných publikací, které jsou na příslušných místech uvedeny.

* * *

Tři nejvýznamnější čeští spisovatelé, kteří zažili Bílou Horu, zapsali potomstvu dojmy a úsudky o této hrozné události. Jsou to: Pavel Skála ze Zhoře, Pavel Stránský a Jan Amos Komenský. Pavel Skála ze Zhoře (1583 až asi 1640), historik českých stavů a očitý

svědek přemnohých událostí této doby, posuzuje bělohorský problém hlavně s jeho náboženské stránky. I tam, kde líčí zvolení Ferdinanda II. a mluví o svobodách stavů a království, vysvětluje ústavní konflikty národa a panovníka slovy, že Čechové „příčinou samého náboženství jsou mezi sebou roztržiti a tedy i nedověrni jedni k druhým“.¹⁾ Skála vysvětluje si problém Bílé Hory tím, že hlásá, že pokoreni stavů Ferdinandem I. roku 1547 „uválilo na národ a vlast naši bidu, pád a potlačení dokonale, z něhož až dosavad Čechové nijak vybrstí nemohli“.²⁾ Ctěme-li Skálovo vypravování z let 1618 až 1622, neujdou nám zalobné stesky na neobětavost stavů a neschopnost vůdců. Jestliže již při vyhození mistodržících z okna pražského hradu roku 1618 napsal, že to byl „počátek a dveře všechných následujících bid a neštěstí“, jeho kniha dává nám právo rozuměti tomu výroku jako ortel nad revoluci, byť její spravedlnost a nezbytnost jinak zastával a byť jako vyhnanec až do smrti za ni pykal a nesl její kletbu.

Vrstevník Skálův Pavel Stránský (1583 až 1657) ve své „Respublica Bohemica“, psané též ve vyhnanství a vydané v roce 1643 v Leidenu, chápe bělohorský problém s jeho ústavní stránky. Stránské dílo jest polemika proti spisu Melchiora Goldasta: „Commentarii de regni Bohemiae incorporatarumque provinciarum iuribus ac privilegiis“, který hájí ústavní novoty Ferdinanda II. a snaží se podložit jim historický podklad. U Stránského nezaujímají první místo spory náboženské, nýbrž problém ústavní, absolutismus královský a svobody stavů.³⁾

Jan Amos Komenský (1592-1671), poslední biskup Jednoty, vyslovil se po dvakráte o příčinách Bílé Hory. Ve své „Historii o těžkých protivenstvích“ vylíčil nám svůj názor podobně jako Skála, že již tenkrát od zvolení Ferdinanda II. „nepřátelé pravdy boží směleji sobě počínati začali, aniž se zdržovati mohli, aby podobojím zjevně utrhali...“ Po druhé pak v krásné legendě evangeliků, kde Rudolf II. otevírá okno a hledí na Prahu, jež mu nedůvěřovala, na království, jež bylo příčinou konce jeho vlády, a propuknuv v pláč, klně zemí a městu, jež tolik

¹⁾ Pavel Skála ze Zhoře: Historie česká. (Díl II., vyd. Tiefertunkovo, str. 1. n.)

²⁾ Týž, díl IV., vyd. Tiefertunkovo, str. 396.

³⁾ Opočenský H.: Bílá Hora a česká historiografie (Marginalie a glossy). „Pokroková revue“, roč. IX. (1912-13), str. 179 n., 252 n., 295 n., 369 n.

miloval: „Praho, nevděčná Praho, já jsem tebe slavnou učinil, ale ty nyní vyháníš mne, dobrodince svého. Pomsta Boží přijdiž na tě a prokletí připadniž na tě, i na celou českou zemi.“ A pak následují věštecká slova Komenského: „Snad to soud boží byl, aby tak náš národ a za tím celá německá říše metlám byla přitažena a nepřítelům pravdy míru otců svých doplniti, příležitost se dala“.³⁾

Ze všech vrstevníků ústavní stránku bělohorského problému nejlépe vystihl Vilém Slavata z Chlumu (1572—1652). On vidí příčinu všeho zlého v okolnosti, že král nemá v Čechách absolutní moci, nýbrž

že závisí na stavech, kteří společně s králem vedou vládu.

Vítězná strana katolická našla v něm svého tendenčního a velmi zevrubného historika. Jest tedy pravým opakem k dílu Skálovu a Stránského. Jeho dílo „Spisování historické“ jest polemikou proti dualismu moci královské a stavovské, který byl příčinou všech béd, jež postihly zemi českou od Karla IV. až do Ferdinanda II.; moc stavovská přinesla podle Slavaty zmatky ústavní, náboženství podoboji pak zmatky náboženské a ze zmatků pošla zkáza království.
(Budoucně dále.)